

Gospodarske stvari.

Vodila srečnega gospodarstva.

„Naprej! naprej!“ Taki opomini se čujejo danes od vseh strani. „Naprej!“ mora biti tudi glas kmetovalca. Kdor si današnji dan ne prizadeva s časom naprej iti, bo kmalu za drugimi zaostal in nazadnje celó opešal. Tukaj, dragi kmetovalci! vam podamo nekoliko zlatih pravil; berite jih marljivo in ravnajte se po njih; v veliko pomoč vam bodo v vašem napredku.

1. *Obračaj vedno eno okó gori in eno doli, to je: moli in delaj!*

Od zgor pride blagoslov tvojemu gospodarstvu; od zgor ti dojde zaupanje v tvoje srce. Al kakor kmetovalec imaš tudi tukaj doli na zemlji svoj poklic; zato obračaj svoje okó tudi doli, na svojo hišo, na svoj dvor, hlev in skedinj, na polje in travnike!

Če edino le kviško se oziraš, se lahko spotakneš in padeš; če pa le samo na tla gledaš, se boš poživinil.

Slabo se ti bo godilo, ako ne gledaš doli; še slabše pa, če svojega pogleda ne povzdiguješ kvišku; popolnoma slabo pa, če ne gledaš ne gori ne doli, ampak le slepo v svet zijaš. Mnogo jih le v svet gleda; glej, kako jim gre, in izgleduj se nad njimi!

2. *Ne sramuj se dela!*

Vrli gospodar, akoravno ima poslov dovolj in bi mogel le zapovedovati, mora vendar znati vsako delo tudi sam prilično v roke vzeti in vsako reč lepo opravljati. Ako gospodar ne zna delati, in ne vé, kako se to ali to v roke vzame in stori, ali če se pri delu neukretno vêde, se mu bo družina smejala, in nihče ga ne bo od nje več prav spoštoval. Tudi družina ne stori vsega prav, zato ker noče ali pa ne zná; tû se mora gospodar sam dela lotiti, da ji pokaže, kako in kaj. S tem osramuje družino, katera se bo sčasoma bolj v delu izurila in bolje delala, ker se prepriča, da gospodar sam delo razume in zná. Pregovor ne pravi zastonj:

„Ako hočeš, da bode vse na uhár,
Bodi sam sluga in gospodar.“

Vadi tudi svoje otroke delati, zakaj: „postopanje je začetek vsega zlega.“

3. *Povsod imaj oči, da ne pojde tvoje gospodarstvo rakove poti.*

Nek kmet, pri katerem je šlo gospodarstvo bolj nazaj, kakor naprej, se pritoži zavoljo tega pri neki stari ženi, katera je za copernico veljala. Bila je pa le pametna žena; ona reče kmetu: „Ako je tako, vam hočem kmalu pomagati.“ Kmet jej odgovori vesel: „Če le morete in hočete; iz srca vam bom za to hvaležen.“ Žena odgovori: „Dati vam hočem pomoček; gotovo bo pomagal, če boste natanko spolnili, kar vam bom velela.“ „Pri moji veri, da bom“, se kmet brž zakolne. Na to mu reče žena, naj jutri spet pride, da mu bo pomoček povedala, in kako ima ž njim ravnati. Zgodaj družega dne prisopí radovedni kmet k ženi, od katere dobí neko zapečateno škatljico s tem pogojem, da mora vsaki dan trikrat, to je: zjutrej, opoldne in zvečer s to škatljico v klet, kuhinjo, hrame, na kašče, v hlev, skedinj, na polje, z eno besedo, tje povsod iti, kjer njegova družina dela. Če bo to devetkrat devet dni storil, naj škatljico kje zakoplje, toda mora tudi potem še zmirom svoje obhode opravljati, in čez 3 mesece bo videl, da gré njegovo gospodarstvo na bolje.“ Kmet tako dela, kakor je bila žena velela, pa kmalu zapazi

tû in tam veliko nemarnost, v hlevi tatvino in slabo gleštanje živine, na polji slabo oranje, nerodno trošenje gnoja, v skednji, da se žito ne mlati čisto, več ali manj tudi krade. Zdaj se mu oči odpró, tako vidi, da do zdaj ni svojega gospodarstva prav pregledoval; zato sklene, da prihodnjič hoče bolj priden in marljiv biti. Od zdaj se mu ni več slabo delalo, ne več kradlo. — Ženi dá škatljico nazaj, in se jej prav lepo zahvali za coperniško pomoč, komur je kaj tacega treba, naj ravno tako stori!

4. *Računaj natanko pri svojem gospodarstvu!*

Preračun je gospodarju neizmeren dobiček. Če računaš (rajtaš), boš zadel na marsikater pogrešek v svojem gospodarstvu, in ga boš sčasoma popravil. Po računih boš zvedel, koliko da veljá jajce, kokoš, gos, krava, funt masla, tele, vol, konj, mernik žita, cent sená, detelje itd., in kako moreš te reči bolji kup pridelati. Če vse natanko preračuniš, boš izvedel, koliko imaš dobička na leto, koliko stroškov, in doklej prideš v enem letu, ali boš prišel na slamo ali na pernico.

5. *Ravnaj s svojimi posli kakor oče s svojimi otroci. Ako pa to ne pomaga, bodi ojster. Ako pa tudi to ne pomaga, odpravi jih iz svoje hiše.*

Povsod se tožbe slišijo, da so posli dandanašnji zeló popačeni. Tukaj ne bom preiskoval, kdo in kaj je tega vzrok, pa vendar to vem, da tudi marsikateri gospodarji niso proti svojim poslom taki, kakoršni so bili njega dni. Gospodarstvo ne more biti brez družine. Družina je tvoj pomočnik; veliko ti zná pokvariti, ako je nečimerna in hudobna. Z lepo boš pa pri nji večidel več opravil, kakor z grdim, zato jo skusi po očetovski ljubezni k svoji hiši privaditi. Poslu moraš dostikrat svoje najdražje oko — svojega otroka izročiti; hudoben posel ti more vsega pokvariti.

Tam, kjer očetovska ljubezen ne pomaga, ondi mora ojstrost pripomoči; al ona le malo kedaj dober sad donese. Star pregovor pravi: „Kakor gospodar, tako hlapec“, in to je res. Še se najde tû in tam dovolj dobrih poslov; skoraj bi rekel, da ne veliko manj, kakor dobrih gospodarjev. Še vseskozi se posli najdejo, ki že po deset in še več let pri enem gospodarju služijo. Poreden posel ni rad v službi dobrega gospodarja.

6. *Ne bodi skop, kjer ni treba.*

Skopost ondi, kjer je ni treba, je le škoda. Ne bodi skop proti svojim poslom ali delavcem. Vsaj boš zavoljo tega le ti škodo trpel. Slabo ti bodo delali, škodovali pa, kjer bodo le mogli, ali vsaj škode ne overali, kjer bodo le mogli. Daj raji pridnemu delavcu en groš več in boljo hrano; deseterikrat ti bode povrnil; posebno ob žetvi je na to paziti, kjer se mora pridniši in dalj časa delati, da se žito prej in brez škode pod streho spravi. — Ne bodi skop pri napravi dobrega orodja, z dobrim orodjem vsak raje dela, se več opravi, in delo je tudi boljše. Z dobrim drevesom boš svoje njive boljše preoral, kakor s slabim, in živina ne bo toliko trpela. — Ne bodi skop pri živinski klaji. Dobro rejena živina ti več dobička donáša, kakor na pol lačna. Ako rediš svojo živino dovoljno, ti ne gre piča v zgubo; zametuješ pa še to, kar jej pokladaš, če jo slabo in le na pol rediš. Na pol storjeno ne veljá nikjer nič.

7. *Bodi zjutraj prvi na nogah, zvečer pojdi poslednji spat.*

Ako tega še storiti ne moreš, nisi še pravi hišnik ne pravi gospodar. Ravno zjutraj in pozno zvečer je

treba pri umnem gospodarstvu najbolj paziti, da se kaj narobe ne naredi. Ako tako ravnaš, boš marsikaj nerodnega pri družib, pri sebi pa večkrat kako škodo za-
branil in ovrl.

8. *Počni vse o pravi dôbi, in ne zanemarjaj pri kmetijstvu dela o pravem času.*

Leto brž mine; mine spomlad, poletje, jesen in zima, in ž njim preteče ravno tako urno tudi stanovitni krog kmetijskih opravkov. Pri kmetijstvu ima vsako delo svoj čas, in se mora le takrat, ne pa drugikrat opraviti; drugikrat bi se le slabo, ali pa celó ne dalo opraviti. Dostokrat se mora delo hititi, včasih pa tudi odložiti. Zato pazi skrbno, da ne zanemarjaš pravega časa. Vsaka zanemara ti zná škodovati. Ti si ne moreš ne časa ne vremena odmeriti, kakoršnega bi rad; vzeti moraš, kakor pride. Zato pa tudi glej in čuj, da ne zanemarjaš ugodne dôbe in ne zamudiš pravega časa in neugodnega ne porabiš. Hudi nasledki radi pridejo.

9. *Bolje je, da imaš manj pa dobro rejene, kakor pa veliko in slabo rejene živine.*

Tudi pri živinoreji veljá stari pregovor: „Obračaj plajšč po vetru“. Tukaj je govor o krmi. Marsikdo si je sam kriv, ako ima premalo piče. Ni ti v dobiček, pa tudi v hvalo ne, ako imaš več živine kakor pa krme. Neumno bi bilo, ako se s sedmerimi suhimi kravami bahaš proti svojemu sosеду, kateri jih ima le petero, pa dobro rejelih. Idi in primeri mleko od svojih sedmerih krav z dobroto in mero sosedovih krav in kmalu se boš prepričal, da si na krivi poti. Ali pa pokličí poštenega mesarja, da bo tvoje krave in pa sosedove cenil, in zopet boš v svojo lastno škodo zvedel, da tvojih sedmerih krav ni toliko vredno kot unih sosedovih petero. Poglej gnojišče sosedovo in svoje, tudi tukaj boš velik razloček zapazil, da je sosedovo veliko več vredno od tvojega.

10. *Ne daj gnojnice brez koristi odtekati.*

Tuji tičjek „guano“ je dober gnoj, toda drag. Gnojnica je tekoč guano, katere ti ni treba drago plačevati. Tožiš, da nimaš gnoja, in najboljšega ne porabiš, kakor mu gré. Pomisli, koliko več gnoja bi lahko vsako leto pripravil, glej, koliko se ga pri tvojem kmetovanji vsako leto pokvari in pogubí! Pri gnoji začni umniši gospodariti, pa boš videl, da si boš kmalu opomogel!

Zabavno berilo.

Angora.

Zgodovinski - romantičen obraz.

2.

(Dalje.)

Pa zapelo je okno, steklo, drago tačas, kakor zlato, ropotalo je padajoč na tla, šip (Pfeil) je bil priletel skozi okno in zapiknil se je v strop; kako blizo so že bili uporniki.

„Za menoj, verni moji!“ — vkriknil je Bajazet in vsklonil se — „ti psi so začeli jako drzovito razsajati!“

A o radostnem kriku: „Allah!“ in „Ilderim!“ — hiteli so paše in emiri za svojim sultanom, kakor bi bili šli gledat beg in kazen oholih upornikov.

„Sestra!“ — oglasil se je Štepan in stopil je k Milici, dotaknil se je njenega ramena, ali nepremično je Milica gledala za odhajajočimi, da ni videla, da sta brat, knez Štepan Lazarjević in vojvoda Topličanin ostala v sobani.

„Štepan!“ — ogovorila je brata in brž obrnila se va-nj — „ali si ti tû, brate?!“ — začudila se je.

„Ali nisi videla brata zbog svojega moža, draga sestra?“ — povprašal je in oponesel Štepan.

„Zakaj se čudiš, Lazarjević?“ — povprašal je Topličanin trpko — „kedo bi svoje oči žrtvoval bratu, ki je zibal se v sultanovi milosti in napihaval z njegovo slavo? — Ha, ta sultan in ta njegova slava!“ — opomnil je, skrivil usta in zaničljivo nasmijal se, — „gledi!“ — rekel je in pokazal v temni kot, kamor je krasna Zulma z drugimi odaliskami vred bila skrila se najpopreje uporniškemu hrupu, zdaj pa mogočni sultanici, o kateri je bilo znano, da vlada sultanovo voljo, „gledi!“ — pokazal je va-nje Topličanin — „to so udje verigi njegove ljubezni do tebe, ki si žena možu mnogih žen“ — smijal se je škodoljubo — „a pogledi semkaj-le!“ — rekel je zopet in pokazal razbito čašo in vino, razlito po tleh, — „to so njegove slave spominki, ne zavidam ti njihovega odseva; umljivo je, da zbog take in tolike ljubezni ne vidiš ne brata, ne tistega, ki je bil ti več, nego tvoj brat, a ker si ga bila zmotila, več, nego mož in tvoj brat.“ Končal je svoje besede v zasmehu, kateri se je mesil s pravično bolestjo.

„Jaz se čudim, brate!“ — opomnila je sultanica Štepanu, kakor bi Topličaninovih besed ne bila slišala, — „čudim se, ker te vidim tukaj verovala sem, da se ta trenutja za slavo boriš z mojim soprogom vred.“

„Njegova slava je v Brusu, tû pa jo oskruni, sestra!“ — dejal je Štepan, jaz sem videl upornike, nikakoršna človeška moč jih ne zadrži več, dokler ne zadavijo svoje žrtve, a jaz nečem tovarišiti se z bedakom, ki dragi čas trati z radovankami — in o svoji budalosti razburjeni tok hoče obrniti nazaj v hrib. Zbog tebe sem ostal tû, da te varujem, draga sestra, kukavica moja!“ — opomnil je ognjeno.

„Padli Lazar, slavni moj car!“ — vskliknil je Topličanin poluglasno — „kakove otroke si splodil? — zbog ljubezni drug do družega zablajo na svojo domovino; al kaj bi jaz govoril, jaz revež sam, izneverjenec!“ — pristavil je z otožnim glasom — in obupljiva bolest je svoja znamenja izgnala mu v obraz.

A tačas me bodeš branil, — tačas, ko ne bode kamena na kamenu več, ako uporniki zmorejo mojega soproga?“ — povprašala je sultanica Lazarjevića, ni pogledala ni Topličanina, kakor bi ga ne bilo ne blizu bilo — „tam“ — pokazala je venkaj — „samo tam me moreš obraniti, dragi brate! tukaj pogineš z menoj vred, a ugonobim sama sebe lahko. Ali čuj!“ — vstavila se je nenadoma in z daleč je vlekla na uho — „že je utihnil upor, ali se ti ne zdi, da je res, brate? — Idi torej, idi“ — poprosila ga je, da ni bilo mogoče odreči njenemu ljubkemu glasu, svojega obličja ni vpričo brata ni odkrila — „a preveri se, ali je človeška moč bila to, ki je vstavila upor? — Če pa ni ukrotila ga človeška moč, poveš mi, s kako nenavadno močjo vlada moj soprog, sultan Bajazet!“

„Čudim se ti, draga sestra!“ — opomnil je Štepan jako resno in razprostrl svoji roci, kakor bi bil hotel objeti Milico, a spustil je ob sebi roki, ni se upal Lazarjević, Srb, objeti ni svoje sestre, mogoče pa je bilo tudi, ker je bil le knez, ne več car sicer mogočne Srbske, da je zato bal se dotakniti se sultanove lastnine, — sklonil je svojo glavo; — „pokorim se ti“ — dejal je — „ti si našega rodu čast, tvojega mogočnega duha ne umeje ni stoti mož!“

(Dalje prihodnjič.)